

EDUSKUNNAN
PUOLUSTUSVALIOKUNTA

Helsingissä

30 päivänä syyskuuta 1993

Lausunto n:o 3

Valtiovarainvaliokunnalle

Eduskunnan apulaispääsihteeri on kirjeellään 15.9.1993 saattanut eduskunnan työjärjestyksen 18 a §:n 3 momentista ilmenevässä tarkoituksessa puolustusvaliokunnan tietoon eduskunnan päätöspöytäkirjan otteen hallituksen esityksestä n:o 126 valtion talousarvioksi vuodelle 1994. Valiokunta on päättänyt kokouksessaan 16.9.1993 antaa asiassa lausunnon valtiovarainvaliokunnalle puolustusministeriön hallinnon osalta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina vt. osastopäällikkö Juhani Hukari, osastopäällikkö Matti Niemi, toimistopäällikkö Timo Norbäck, hallitusneuvos Kauko Nuutimäki ja vastualueen johtaja Unto Lappalainen puolustusministeriöstä, kenraaliluutnantti Ilkka Ilmola ja eversti Antti Numminen pääesikunnasta, eversti Matti Ahola Ilmavoimien esikunnasta, eversti Olavi Jäppilä Kainuun prikaatista, eversti Kauko Taskila Porin prikaatista, ylilääkäri Veli-Matti Nurmi Hämeen sotilassairaalaista, puheenjohtaja Pirkko Mattila Puolustusvoimain henkilökuntaliitosta, puheenjohtaja Henri Korpi Suomen Varusmiesliitosta, toimitusjohtaja Markku Nöyränen Lapuan Patruunatehtaalta sekä toimitusjohtaja Henry Paasikivi Sako Oy:stä.

Hallituksen esitys

Puolustusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan vuodelle 1994 määrärahoja noin 8 276 milj. mk, mikä on yli miljardi markkaa vähemmän kuin tarkoitukseen käytettiin vuonna 1992 ja lähes miljardi markkaa vähemmän kuin kuluvalle vuodelle on neljä ensimmäistä lisäbudjettia huomioon ottaen myönnetty. Laskelmassa on tosin otettava huomioon, että budjetointijärjestelmää on uudistettu ja valtion kulutus- ja investointimenot budjetoidaan vuoden 1994 alusta lukien ilman liikevaihtoveroa. Liikevaihtoveron määrä puolustusministeriön hallinnon osalta

on valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhteensä 510,6 milj. mk. Sotilaallisen maanpuolustuksen menoiksi on ensi vuonna arvioitu 8 186 milj. mk, mikä on reaalisesti 10 % vähemmän kuin vuonna 1993.

Puolustusministeriön rakennusosasto ja puolustusministeriön rakennustoimistot ja rakennustyöt lakkautetaan ja niiden tilalle perustetaan puolustusministeriön alainen puolustushallinnon rakennuslaitos 1.4.1994 lukien.

Hallituksen esittämä puolustusmenojen taso merkitsee sitä, että kaikkia puolustusvoimien toimintoja joudutaan supistamaan. Puolustushallinnon tarkoituksena on, että supistukset pyritään kohdentamaan sellaisiin kohteisiin, joissa niiden vaikutus lakisääteisten tehtävien suorittamiseen on mahdollisimman vähäinen. Kuitenkin esimerkiksi kertausharjoitusten määrä joudutaan jo kolmantena peräkkäisenä vuotena pitämään supistetulla 200 000 kertausharjoituspäivän tasolla, minkä hallituskin esityksessään toteaa heikentävän operatiivista valmiutta.

Materiaalihankintoihin talousarvioesityksessä myönnetään 3 037 milj. mk. Puolustusmateriaalihankintojen keskeisenä tavoitteena on torjuntahävittäjien uusinta, jota täydennetään vuosiksi 1994—2001 esitettävällä ase- ja huoltojärjestelmän yhteensä 4 420 milj. mk:n tilausvaltuudella, jonka vuoden 1994 rahoitusta varten talousarviossa myönnetään 40 milj. mk.

Valiokunnan kannanotot

Puolustusvoimista annetun lain (402/74) mukaan puolustusvoimien tehtävänä on mm. huolehtia valtakunnan maa- ja vesialueen sekä ilmatilan valvonnasta yhteistoiminnassa muiden valvontaviranomaisten kanssa sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Näistä perustehtävistä selviytyminen edellyttää luonnollisesti tiettyä puolustusmäärärahojen tasoa. Puolustusvalio-

kunta toteaa, että hallituksen esityksessä valtion vuoden 1994 talousarvioksi on menty tämän tason alapuolelle. Tilapäisenä tällainen notkahdus puolustusmenoissa voi tulla kyseeseen — varsinkin, jos säästöt kyetään kohdentamaan oikein. Mikäli puolustusmäärärahoja ei kyetä nostamaan vuodesta 1995 alkaen vähintään vuoden 1992 tasolle, saattaa seurauksena olla puolustuskyvyn pysyvä lasku. Puolustusmäärärahoissa tulee myös valtiontalouden mahdollisesti parantuessa pitää kiinni 1,5 %:n bruttokansantuoteosuudesta.

Valtiontalouden nopean heikkenemisen johdosta hallitus on viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana tehnyt lukuisia julkisen talouden säästöpäätöksiä. Säästäminen yhdellä hallinnonalalla johtaa kuitenkin käytännössä usein toisen hallinnonalan tuloksen heikkenemiseen ja joissakin tapauksissa kokonaistaloudellisesti epäedullisempaan ratkaisuun. Yksittäiset ministeriöt, mukaan lukien puolustusministeriö, eivät ole säästöpäätöksiä valmistellessaan ja toteuttaessaan kysyneet selvittämään niiden kokonaistaloudellisia vaikutuksia. Puolustushallinnon säästötoimia pannaan täytäntöön koordinoimattomasti.

Puolustusvaliokunta edellyttää, että säästöpäätökset perustuvat jatkossa riittäviin kokonaisselvityksiin ja laskelmiin päätösten kokonaistaloudellisista vaikutuksista ja että tähän mennessä tehdyt mahdolliset virheelliset päätökset oikaistaan.

Jo vuoden 1994 aikana joudutaan kokonaisia puolustusvoimien yksiköitä lakkauttamaan, jolloin niiden henkilöstö irtisanotaan. Kaikkiaan puolustushallinnon palkkaus- ja henkilöstömenojen supistukset ovat vuosina 1992—94 noin 12 %, kun ne koko valtionhallinnossa ovat vastaavana aikana keskimäärin 10,5 %. Tähän mennessä puolustushallinnossa on valmisteltu päätöksiä, jotka merkitsevät 400—600 henkilön irtisanomista ensi vuonna. Tämä ei tule puolustusministeriön mukaan vielä riittämään; avoinna ovat vielä 320 milj. mk:n säästöt, jotka vastaavat 32 pv:n pakkolomaa koko puolustushallinnon henkilöstölle. Kokonaisia varuskuntia uhkaa sulkeminen kuukaudeksi vuoden 1994 kesällä. Puolustusvaliokunta ei pidä lomautuksia tarkoituksenmukaisena säästökeinona. Mikäli niihin kuitenkin ajaututaan, valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että varusmiesten ja reserviläisten toimeentulo taataan myös henkilöstön lomautuksen aikana. Henkilöstöleikkausten lopullinen

suuruus riippuu mm. kuluvan syksyn työmarkkinaratkaisusta. Lähivuosien henkilöstöbudjetia pienentää supistuvan kokonaiskehityksen lisäksi puolustusvoimien torjuntahävittäjähankinta. Tässä tilanteessa tulisi valiokunnan mielestä löytyä valmiutta harkita vielä kerran hävittäjähankinnan ja muiden materiaalihankintojen aikataulua, jotta riittävän puolustuskyvyn edellytyksenä olevat henkilöstövoimavarat voidaan turvata.

Puolustusvaliokunta katsoo, etteivät henkilöstön irtisanomiset voi olla pääasiallinen säästämisen muoto jo senkään vuoksi, etteivät ne irtisanottujen siirtyessä suoraan työttömyyskoristoon edes johda todellisiin säästöihin. Irtisanomiset ovat kaiken lisäksi liian yksipuolisesti kohdistumassa siviileihin, mikä johtaa siihen, että sotilaskoulutettu henkilöstö joutuu hoitamaan siviililuonteisia, mutta kriisiaikanakin tarvittavia toimisto-, varasto- ja korjaamotehtäviä. Valiokunnalla on käsitys, että henkilöstön vähentäminen luontaisen poistuman kautta (n. 200/v) johtaisi vuoteen 2000 mennessä vähintäänkin nyt kaavailtuun kokonaissäästöön ilman, että aiheutettaisiin lisää työttömyyttä muutenkin vaikeassa työllisyysilanteessa.

Osana säästöpäätöksiä on jo päätetty lakkauttaa Hämeen sotilassairaala Lahdesta 1.3.1994 lukien. Sairaalan lakkauttamisella, joka merkitsee 85 henkilön irtisanomista, on kaavailtu saatavan 12,29 milj. mk:n säästö puolustusvoimien palkkausmenoihin. Samalla joudutaan kuitenkin valiokunnan saaman selvityksen mukaan ostamaan erikoislääkäripalveluita 5,53 milj. mk:lla, ohjaamaan työttömyyskorvauksiin noin 4,5 milj. mk ja tyytymään 2,5 milj. mk pienempään verokertymään. Näiden yhteinen kustannusvaikutus valtiontaloudelle on suurempi kuin säästö puolustusministeriön hallinnonalalla. Puolustusvaliokunta katsoo, että mikäli puolustusvoimien sairaalajärjestelmää on valtiontaloudellisista syistä pakko supistaa, tulisi supistaminen tehdä niin, että siitä myös todellisuudessa syntyy säästöä. Mikäli tarkoituksena on kokonaan luopua puolustusvoimien omasta terveydenhuoltojärjestelmästä vuosituhatteen vaihteeseen mennessä, tulisi tämä linjaus saattaa jo tässä vaiheessa eduskunnan tietoon.

Myös työaikaperusteisia lisä- ja korvauksia joudutaan edelleen supistamaan. Tämä vaikuttaa suoraan koulutustilaisuuksien, muun muassa sotaharjoitusten ja leirien, vähenemisenä ja aluevalvonnan heikkenemisenä. Osa koulutus- ym. vastuusta siirtyy varusmiehille, mitä esimerkiksi

varusmiesten oikeusturvan kannalta ei voida pitää asianmukaisena. Vaikka asevelvollisten ylläpitoon käytettävät määrärahat pysyvät lähes kuluvan vuoden tasolla, sekä varusmiesten että reserviläisten koulutustaso heikkenee.

Pääosa maavoimien puolustusmateriaalin tilausvaltuuksista päättyy vuonna 1994, eikä siten uusia materiaalihankintoja voida aloittaa. Maavoimien materiaalihankintojen lähes täydellinen päättyminen merkitsee maavoimien materiaalin valmiuden kehittämisen pysähtymistä ja työttömyyttä kotimaisessa puolustusmateriaali-teollisuudessa. Alan yritysten velvollisuuksiin kuuluu pitää yllä kriisiajan kapasiteettia, osaa-mista ja tuotantokykyä, mikä edellyttää tiettyä vuosittaista tilauskantaa pääasiakkaalta. Tässä mielessä valiokunta panee huolestuneena mer-kille puolustusvoimien viime vuosina lisäänty-neen halukkuuden ostaa puolustusmateriaalia ulkomailta. Kotimaisen tilauskannan vähäisyy-den vastapainoksi tarvittavaa puolustusmateri-aalin vientiä ulkomaille on puolestaan haitannut liian tiukka lupakäytäntö.

Kun puolustusvoimien rakennusmäärärahat olivat vuonna 1992 vielä lähes 400 milj. mk, laskevat ne ensi vuonna noin 250 milj. mk:aan. Työllisyysmäärärahoja tarkoitukseen ohjattiin parhaimmillaan yli 100 milj. mk/v, vuonna 1994 näitä on odotettavissa ainoastaan 25 milj. mk. Ainoa suurin piirtein ennallaan pysyvä rakenta-mismäärärahojen erä, noin 20 milj. mk, tulee oikeusministeriön hallinnoalalta. Osa nyt ajatel-luista rakennusmäärärahojen säästöistä tulee maksettavaksi myöhemmin lisääntyvinä raken-nusten korjaus- ja ylläpitokustannuksina. Saa-dun selvityksen mukaan peruskorjausvarojen

tarve koko maassa on tällä hetkellä yli 2,5 miljardia. Puolustusvaliokunta pitää luonnolli-sena, että juuri nyt, kun rakentaminen on edul-lista ja työvoimaa saatavissa, pantaisiin vireille niitä kohteita, jotka on tarkoitus joka tapaukses-sa lähivuosina rakentaa tai peruskorjata. Määrä-rahat tarkoitukseen tulee budjetoida ensisijaises-ti puolustusministeriön hallinnonalalle.

Puolustusvaliokunta on pannut merkille halli-tuksen pyrkimyksen laajentaa Suomen osallistu-mista rauhanturvatoimintaan myös sille kaavail-tuihin uusiin muotoihin, jotka tehdyissä laskel-missa on todettu varsin kalliiksi. Edellä kuvatut määrärahojen leikkaukset huomioon ottaen va-liokunta ei — muiden perusteiden ohella — näe Suomen rauhanturvatoiminnan laajentamiselle lähitulevaisuudessa taloudellisia edellytyksiä.

Valiokunta on tyytyväinen erikoisvalio-kuntien vaikutusmahdollisuuksiin oman hallin-nonalanensa budjettiin. Talousarvioesityksen ny-kyinen käsittelytapa eduskunnassa johtaa siihen, etteivät valiokunnat, valtiovarainvaliokuntaa lukuun ottamatta, käytännössä joudu ottamaan kantaa käsittelemiensä lakien kustannusvaiku-tuksiin — seurannasta puhumattakaan. Ottaen huomioon myös muualla esiintyvän tavoitteen yhä suurempaan tulosvastuuseen, puolustusva-liokunta pitää talousarvioesityksen eduskunta-käsittelyn uudistamista kiireellisenä.

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokun-ta esittää kunnioittavasti,

että valtiovarainvaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, jäsenet Björkenheim, Kasurinen, Korva, Laiti-

nen, Laivoranta, Lindqvist, A. Ojala, Rimmi, Saastamoinen ja Seivästö sekä varajäsenet Kohi-joki ja Korhonen.

